

Iwona SOLISZ

Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków
Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków
Opole, Polska
e-mail: wosoz@wbd.pl

DZIEDZICTWO KULTUROWE WSI OPOLSKIEJ – PROBLEMATYKA KONSERWATORSKA

słowa kluczowe: ochrona zabytkowych wsi opolskich

Streszczenie *Celem tego artykułu jest omówienie problemów związanych z ochroną zabytkowych wsi z uwzględnieniem charakterystyki zasobów oraz działań instytucjonalnych podjętych na rzecz zachowania tegoż dziedzictwa na Opolszczyźnie. Osadnictwo wiejskie Opolszczyzny bardzo często sięga średniowiecza i co szczególnie cenne, do dnia dzisiejszego historyczne układy ruralistyczne zachowały się często w niezmienionej formie – tj. nie rozpadły się w ostatnim stuleciu w chaotyczną zabudowę. Opracowanie problematyki konserwatorskiej dotyczącej wsi opolskiej następuje sporo trudności, które wynikają przede wszystkim z braku aktualnego materiału badawczego dotyczącego układów przestrzennych jak i szczegółowej analizy budownictwa, który pozwoliłby określić zasoby tego dziedzictwa i je zwartościować. Dlatego, już od roku trwają prace zespołu, którego celem jest zweryfikowanie zasobów dziedzictwa kulturowego Opolszczyzny.*

Województwo opolskie, mimo że jest najmniejszym województwem w kraju, posiada znaczące zasoby dziedzictwa kulturowego. Do rejestru zabytków nieruchomych wpisane są 2824 obiekty. W tym w rejestrze ujętych jest 70 drewnianych kościołów, 214 parków, 190 zabudowań folwarcznych, 81 zabudowań gospodarczych, 153 pałace i dwory; w sumie jednak zdecydowanie mniejszy procent z ogólnej liczby zabytków rejestrowych dotyczy obiektów wiejskich. Szczególnie widoczne jest to przy porównaniu ilości obszarów ruralistycznych objętych ochroną konserwatorską w postaci wpisu do rejestru w stosunku do chronionych układów urbanistycznych. Na 1025 wsi sołeckich tylko cztery zostały wpisane do rejestru. Dla porównania na 35 miast - 25 układów urbanistycznych jest wpisanych do rejestru zabytków.

Celem tego referatu jest omówienie problemów związanych z ochroną zabytkowych wsi z uwzględnieniem charakterystyki zasobów¹ oraz działań instytucjonalnych podjętych na rzecz zachowania tegoż dziedzictwa na Opolszczyźnie.

CHARAKTERYSTYKA HISTORYCZNEJ ZABUDOWY WSI OPOLSKIEJ

Osadnictwo wiejskie Opolszczyzny bardzo często sięga średniowiecza i co szczególnie cenne, do dnia dzisiejszego historyczne układy ruralistyczne zachowały się często w niezmienionej formie – tj. nie przekształciły się w ostatnim stuleciu w chaotyczną zabudowę. Na tych terenach przeważają osadzone na prawie niemieckim ulicówki i owalnice. Na urodzajnych obszarach na lewym brzegu Odry większość stanowią owalnice (wsie nyskie, grodkowskie, głubczyckie, prudnickie, kozielskie). Natomiast po prawym brzegu Odry przeważają ulicówki. Inny typ starszego budownictwa w postaci leśno – łąkowych łańcuchówek, występuje między Nysą a Prudnikiem i po prawym brzegu Odry w kilku większych skupiskach w Kluczborskiem (Gładyszowa, 1978). Dla tego obszaru charakterystyczne są także typy wsi powstałe w wyniku akcji kolonizacyjnych, mających na celu zasiedlanie kompleksów leśnych na terenach nieurodzajnych. Odznaczają się one regularnym układem, zazwyczaj prostoliniowym, do nich należą m.in. kolonie fryderycjańskie. Kolonizacja ta rozpoczęła się około połowy XVIII wieku. Najsilniej objęła kompleksy leśne Opolszczyzny pomiędzy Małą Panwią a Stobrawą, tak, że na terenie pięciu powiatów (opolski, oleski, kluczborski, namysłowski, sycowski²) do 1783r. wykazano istnienie 103 kolonii na 159 powstałych. Natomiast na urodzajnych, gęsto zasiedlonych od średniowiecza ziemiach położonych po lewej stronie Odry, kolonii powstało bardzo mało: powiat brzeski – 5, głubczycki – 3, prudnicki 2 (Gładyszowa, 1978). Oczywiście nie są to jedyne typy wsi występujących w tym regionie, choć z pewnością najpopularniejsze, poza tym warto zwrócić uwagę na okolnice (fot. 1), wielodrożnice (Jemielnica) czy wsie folwarczne.

Szczególony wpływ na dzisiejszy wygląd wsi opolskiej miały pruskie zarządzenia i przepisy budowlane pochodzące już z XVIII wieku, do których w pierwszej kolejności należy zaliczyć ograniczanie w wykorzystywaniu drewna dla celów budowlanych. W II połowie XVIII w. i w I połowie XIX wieku, wydano w tej sprawie kilkadziesiąt zarządzeń. W sumie około połowy XIX wieku ruch budowlany wzmacnia się na całym Śląsku, a szczególnie we wsiach położonych na obszarach urodzajnych (Helmigk, 1937). Typową dla tego obszaru zagrodę opisał Lucjan Malinowski, odbywający wędrowkę po Górnym Śląsku w 1869 roku: „Zagroda składa się z domu mieszkalnego, stodoły i obory dla dobytku. Budowle te zwykle rozłożone są w sposób

---

¹ Referat odnosi się do zabudowań wiejskich bez uwzględniania rozpoznanych i udokumentowanych zasobów tj. kościołów i zespołów pałacowo – parkowych.

² Powiat sycowski istniał do 1975 roku i przynależał do województwa wrocławskiego.

następujący. Całą zagrodę otacza płot, środek zajmuje obszerne podwórze prostokątne połączone z ulicą wrotami i furtką. Z jednej strony tego podwórza stoi dom mieszkalny, najczęściej szczytem do ulicy, a frontem do podwórza zwrócony. Naprzeciw domu stoi obora z różnymi przystawkami, a w głębi podwórza stodoła. Za stodołą rozciąga się ogród owocowy i warzywny; dalej pole” (Malinowski, 1877). Charakterystycznym dla Opolszczyzny, poza szczytowym układem domu w stosunku do drogi³ (fot. 2) był też zwyczaj wydzielania wycugów – odrębnych pomieszczeń mieszkalnych dla rodziców, dodatkowo u zamożnych chłopów znajdował się spichlerz, najczęściej umieszczany naprzeciw domu (Gładyszowa, 1978).

Odnosząc się natomiast do charakterystyki zabudowy i stosowanych materiałów, to jak podkreśla Maria Gładyszowa w dorzeczu prawego brzegu Odry dość długo utrzymywały się drewniane chałupy wieńcowe. Obok nich budowane były domy o konstrukcji szkieletowej, szczególnie w zakładanych koloniach powiatu opolskiego i kozielskiego. Natomiast na terenie lewego brzegu Odry występowało budownictwo szkieletowe i murowane. Przy czym domy murowane powiatu brzeskiego, nyskiego, prudnickiego i głubczyckiego charakteryzowały się wyjątkowo starannym wykonaniem (Gładyszowa, 1978), bardzo często były to domy piętrowe, o wysokich walorach architektonicznych.

FORMY I METODY OCHRONY. PROBLEMATYKA KONSERWATORSKA

Formy ochrony zabytków normuje *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, obowiązująca od lipca 2003 roku. Są to: wpis do rejestru zabytków, ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego. Jednocześnie ustawa precyzuje pojęcia związane z dziedzictwem kulturowym wsi, przede wszystkim dotyczące historycznego układu ruralistycznego i krajobrazu kulturowego⁴. W zasadzie podstawowym instrumentem ochronnym jest wpis do rejestru zabytków – pozostałe formy ochrony konserwatorskiej są w niewielkim lub wręcz w żadnym stopniu niewykorzystywane. Na Opolszczyźnie nie ma bowiem ani jednego parku kulturowego i jest tylko jeden pomnik historii - komponowany krajobraz kulturowo - przyrodniczy Góra Św. Anny. Wpis do rejestru jest jedyną pozostającą w dyspozycji wojewódzkiego konserwatora zabytków formą ochrony, uchwalenie planu miejscowego oraz

---

³ Jak zauważa M. Gładyszowa (1978), omawiając obszar Górnego Śląska - ten typ rozplanowania przetrwał najlepiej na Opolszczyźnie, dopiero w II połowie XIX wieku pojawia się na badanym terenie usytuowanie budynku mieszkalnego ściana licową.

⁴ *historyczny układ ruralistyczny* - przestrzenne założenie wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg; *krajobraz kulturowy* - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze

powołanie parku kulturowego pozostaje w kompetencjach gminy, zaś pomniki historii w drodze rozporządzenia ustanawia Prezydent RP.

Opracowanie problematyki konserwatorskiej dotyczącej wsi opolskiej nastęca sporo trudności, które wynikają przede wszystkim z braku aktualnego materiału badawczego dotyczącego układów przestrzennych jak i szczegółowej analizy budownictwa⁵, który pozwoliłby określić zasoby tego dziedzictwa i je zwartościować.

Jest to o tyle istotne, że wieś opolska różni się od pozostałych obszarów kraju. Różnice wynikają przede wszystkim ze sposobu zagospodarowania poszczególnych wsi, jak również w ukształtowanej strukturze osadnictwa, jako całości funkcjonalno – przestrzennej. Charakterystyczna dla Opolszczyzny zabudowa wsi w sposób trwały, zwarty, przestrzennie uporządkowany, przy dużym stopniu wyposażenia w urządzenia komunalne oraz urządzenia obsługi ludności w zakresie oświaty, kultury, zdrowia, handlu itp. powodują, że warunki życia na wsi niewiele odbiegają od warunków miejskich, a pod niektórymi względami nawet je przewyższają (Mikołajewicz, 1973). Niestety, wieloletnie zaniedbania przyczyniły się do częściowej degradacji zasobów – głównie południowo – zachodniej Opolszczyzny⁶, wsie opolskie nieubłagane też podlegają naturalnym przemianom i modernizacji. Warto więc przypomnieć wciąż aktualne słowa Mariana Korneckiego, który zwracał uwagę w latach 70-tych i 80-tych XX wieku, że „dostrzeganie konieczności stałego rozwoju wsi przy jednoczesnym zachowaniu identyczności i ciągłości kulturowej skłania do podjęcia problemu rewaloryzacji wsi, jako zadania, przez które rozumieć należy działania zmierzające do zabezpieczenia krajobrazu kulturowego w procesie rozwoju” (Kornecki, 1984). Jednocześnie Kornecki proponował podejmowanie zintegrowanej ochrony wsi, dla realizacji, której niezbędne byłoby:

- przeprowadzenie inwentaryzacji zasobów kulturowych,
- dokonanie ich analizy i wartościowania,
- wyznaczenie w ich wyniku stref ochrony i sformułowanie dla nich wytycznych konserwatorskich,
- wprowadzenie ich jako elementu obligatoryjnego, do planu zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z cytowaną wyżej ustawą – ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami gmina uwzględnia przy sporządzaniu strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. W studium oraz w miejscowym planie szczególną ochroną muszą być objęte zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków oraz ich otoczenia, a także inne zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej

---

⁵ Za wyjątkiem budownictwa drewnianego, którego zasoby i stan zachowania monitoruje Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu – Bierkowicach.

⁶ Jest to obszar, który szczególnie został dotknięty wymianą ludności po II wojnie światowej

ewidencji zabytków⁷. Należy podkreślić, że samo ujęcie w gminnej ewidencji zabytków nie umożliwia ochrony zabytków w niej ujętych – jest to tylko baza do sporządzania innych dokumentów związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, szczególnie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz programu opieki nad zabytkami. W przypadku Opolszczyzny do końca 2005r. 28,5% powierzchni gmin miało aktualny plan miejscowy⁸, jest to wynik zupełnie przyzwoity w stosunku do innych województw, niemniej umożliwia ochronę około 1/4 zasobów, tak więc jedna z czterech podstawowych form ochrony, która miała być podstawowym instrumentem ochrony zabytków jest realizowana tylko częściowo. Jest to niezwykle szkodliwa sytuacja, umożliwiająca niemalże dowolne przeobrażanie krajobrazu kulturowego, tym bardziej, że na plany powołuje się Ustawa prawo budowlane, która jednoznacznie precyzuje, że w stosunku do obiektów budowlanych niewpisanych do rejestru zabytków, a objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków⁹. W efekcie więc, w przypadku braku planu (mimo zapisów w studium i mimo posiadania gminnej ewidencji zabytków) obiekty ujęte w ewidencji, a także otoczenia zabytków wpisanych do rejestru zabytków są wyłączone z ochrony: służby konserwatorskie nie mogą ze względu na brak narzędzi prawnych podejmować skutecznych działań ochronnych.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę na obowiązujące studia i plany miejscowe, których wykonanie jest na bardzo zróżnicowanym poziomie. Niektóre z planów, zamiast wspomagać zachowanie dziedzictwa kulturowego, przyczyniają się do jego degradacji: brak rozpoznania terenu, nieprecyzyjne zapisy lub ich brak w wielu istotnych kwestiach wpływają równie negatywnie na obszary zabytkowe, jak brak planu (fot. 3, 4).

Z tego m.in. powodu trwają prace nad materiałem pomocniczym opracowywanym przez Zespół KOBiDZ przy współudziale wojewódzkich konserwatorów zabytków poświęconym wnioskom do planu zagospodarowania przestrzennego gminy w zakresie ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego wraz z modelem takiego wniosku.

---

⁷ Art. 18 i 19 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2003 Nr 162 poz. 1568).

⁸ Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego, źródło z dnia 21.05.2007r: www@umwo.opole.pl

⁹ Art. 39, ust. 3 *Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. prawo budowlane* (Dz.U. z 2003r. Nr 207, poz.2016).

Fot. 1. Pokój – układ wsi typu okolnica
(fot. S. Karnicki, ze zbiorów WUOZ w Opolu).

Photo 1. Pokoj – circular village structure (photo by S. Karnicki, from the collection of the Department of Monuments Preservation in Opole).

Fot. 2. Strzeleczyki – przykład charakterystycznej zabudowy wsi opolskiej (fot. M. Burian, ze zbiorów ROBiDZ w Opolu).

Photo 2. Strzeleczyki – an example of characteristic Opole Region village complex (photo by M. Burian, from the collection of The Regional Centre for Historical Monument Studies and Documentation in Opole).

Fot. 3, 4. Ligota Górna – stan budynku przed i po pracach remontowych, wieś posiada plan miejscowy (obiekt nie ujęty w ewidencji obiektów zabytkowych) (fot. I. Solisz).

Photo 3, 4. Ligota Gorna – a state of a building before and after renovation, the village has a land development plan (the object is not registered on monuments inventory) (photo by I. Solisz).

Fot. 5. Pilszcz – stan zachowania jednej z zagród, ze zbiorów WUOZ w Opolu (fot. I. Solisz).

Photo 5. Pilszcz – a state of preservation of one of the farms, from the collection of the Department of Monuments Preservation in Opole (photo by I. Solisz).

Jak już wyżej wspomniano jedynym na bieżąco stosowanym narzędziem ochrony pozostaje wpis do rejestru zabytków – jako pojedynczego obiektu, zespołu budynków lub też układu ruralistycznego. Na terenie Opolszczyzny cztery wsie zostały wpisane do rejestru. Są to Grobniki, Jemielnica, Pilszcz, Ścinawa Nyska, choć w zasadzie dotyczą trzech układów ruralistycznych, gdyż wpis do rejestru Ścinawy obejmuje dawną osadę targową o układzie charakterystycznym dla małego miasteczka, a nie wsi. Dodatkowo same wpisy do rejestru zabytków dokonane w latach 50-tych i 60-tych XX w. są w dużym stopniu nieprecyzyjne.

Należy też podkreślić, że mimo objęcia wpisem do rejestru zabytków wsi, nie podejmowano w nich żadnych szczególnych działań konserwatorskich. To, co jest znamienne i charakterystyczne to fakt, że w zasobach archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu brak jest materiałów dotyczących wyżej wymienionych obszarów, tylko w przypadku Ścinawy powstało studium z wytycznymi konserwatorskimi. Pozostałe wsie wpisane do rejestru nie posiadają żadnych opracowań. Wpis do rejestru nie uchronił też tych wsi, za wyjątkiem Jemielnicy, przed procesem postępującego opuszczania, przekształcania i likwidowania historycznej, niezwykle bogatej i cennej zabudowy, co szczególnie dotyczy Pilszcza, który już w momencie wpisywania do rejestru był w znacznej mierze zdegradowany, a kolejne lata przyniosły dalsze straty zasobów (fot. 5). Obecnie wpis ten powinien zostać zweryfikowany pod kątem zasadności dalszej ochrony konserwatorskiej tego obszaru.

DZIAŁANIA INSTYTUCJONALNE POŚWIĘCONE DZIEDZICTWU WSI OPOLSKIEJ

To, co należy uznać, za szczególnie istotne, to przyjęcie i realizowanie zasady, że dziedzictwo kulturowe może być skutecznie chronione, kultywowane czy od nowa kreowane przez profesjonalistów, tylko wówczas, gdy będzie tego chciała znacząca część społeczeństwa, zadaniem środowisk profesjonalnych jest zjednanie nieprofesjonalistów dla tej idei. Jest to z pewnością skuteczniejsza metoda niż administracyjne zakazy i nakazy, które zbyt często dla zwykłych ludzi są niezrozumiałe, a w mniemaniu części z nich wręcz krzywdzące (Pawłowska, 2001). Żadna forma ochrony konserwatorskiej nie będzie skuteczna, bez zrozumienia jej i akceptacji mieszkańców i użytkowników zabytków. Nie sposób też chronić całość zasobów, niezbędna jest weryfikacja i wybór najcenniejszych obiektów i zespołów.

Dlatego, już od roku trwają prace zespołu, którego celem jest zweryfikowanie zasobów dziedzictwa kulturowego Opolszczyzny. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele wojewódzkiej administracji rządowej i samorządowej, Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Opolu, muzeów opolskich oraz przedstawiciele uczelni z Wrocławia, Opola i Nysy zajmujących się tą tematyką.

Zespół ten nie tyle rozpoczął prace nad problematyką dotyczącą dziedzictwa kulturowego wsi opolskiej, ale bardziej umożliwił wymianę doświadczeń i współpracę

między instytucjami oraz usystematyzował różnorodne działania realizowane do tej pory. Na terenie województwa opolskiego podejmowane były bowiem od lat 90-tych XX w. próby wypracowania wytycznych do zachowania i wyeksponowania wartości kulturowych wsi. Z jednej strony powstawały materiały pomocnicze dla specjalistów, na przykład wydany w 1998r. poradnik pt. „Architektoniczne kształtowanie krajobrazu ziemi opolskiej”¹⁰, z drugiej zaś rozpoczęto realizację świetnie działającego *Programu Odnowy Wsi Województwa Opolskiego*, poszczególne instytucje czy też uczelnie podejmowały i realizowały odrębne projekty poświęcone tej tematyce¹¹. Obecnie zespół ds. zachowania dziedzictwa kulturowego wsi opolskiej, pod kierunkiem OWKZ pracuje nad weryfikacją zasobów i ich wartościowaniem; w ramach wstępnej oceny wytypowano ok. 100 wsi, posiadających zdaniem członków zespołu szczególnie cenne elementy. Dla potrzeb tej weryfikacji, została opracowana tabela zbiorcza oraz ankieta, która umożliwi zebranie niezbędnych danych¹². Do tej pory zostały przygotowane ankiety dla wsi z pięciu powiatów. Jednocześnie działania te są popularyzowane wśród lokalnych społeczności (seminaria, szkolenia, informacje dostępne w Internecie).

Wszystkie te działania powinny przyczynić się do dokonania oceny stanu zachowania historycznych zespołów wiejskich, możliwy będzie wybór obszarów i obiektów szczególnie cennych, dla których sformułowane zostaną wytyczne konserwatorskie, tak aby udało się zachować specyfikę i charakter krajobrazu oraz regionalnego stylu form architektonicznych Opolszczyzny.

LITERATURA

- Gładyszowa M., 1978: Górnos Śląskie budownictwo ludowe, [w:] PAN Wrocław, s. 49, 51, 62, 71, 75.
- Helmigk H., 1937: Oberschlesische Landbaukunst um 1800, Berlin, s. 39.
- Malinowski L., 1877: Zarysy życia ludowego na Śląsku s. 40.
- Mikołajewicz Z., 1973: Urbanizacja wsi w województwie opolskim, [w:] Instytut Śląski w Opolu, Opole s. 29.
- Kornecki M., 1984: Ochrona krajobrazu kulturowego – między dokumentacją a realizacją, Seminarium konserwatorskie PKZ, Wydawnictwa PKZ, Warszawa s. 10.
- Pawłowska K., 2001: Koloryt lokalny, Materiały z Seminarium Historyczne wnętrza urbanistyczne, Warszawa s. 43.

---

¹⁰ Materiał opracowany na zlecenie Wydziału Gospodarki Przestrzennej Urzędu Wojewódzkiego w Opolu.

¹¹ Między innymi projekt realizowany przez Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu w latach 2003-2005 p.n. „Dziedzictwo kulturowe w krajobrazie wsi opolskiej - metody szacowania wartości”.

¹² Ankieta zawiera: dane ogólne, historyczny układ przestrzenny, historyczne obiekty i zespoły architektoniczne, elementy regionalnego stylu architektonicznego, wartości przyrodnicze, wartości krajobrazowe, wartości niematerialne i pozostałe walory.

SUMMARY

CULTURAL HERITAGE OF OPOLE REGION VILLAGES – PRESERVATION ISSUES

The aim of this report is to discuss problems connected with the protection of historic villages considering their characteristics and all the activities taken to preserve the heritage of Opole Region.

The village settlement of Opole Region dates back to the Middle Ages and what is especially valuable, the historic rural structures are preserved in an unchanged form to this day, i.e. they did not disintegrate into chaotic development during the last century.

The issue study of monument preservation of Opole Region historic villages brings many problems due to the lack of current research material on spatial arrangement as well as detailed analysis of rural buildings (except wooden rural architecture, which reserves and the state of preservation are supervised by the Opole Open - Air Museum Of Rural Architecture in Opole - Bierkowice), consequently we cannot define either the reserves or their value.

The only currently used tool of preservation for the monuments' conservator is registration on the monuments' list – either as an individual object, a complex of buildings or a rural structure. In Opole Region there are four villages registered on the list of monuments. These are the villages of Grobniki, Jemielnica, Pilszcz and Scinawa Nyska. The registrations are highly imprecise as they were carried out in the 50s and 60s of the 20th century. It should be emphasised that despite the registration on the monuments' list there were no particular activities taken to preserve them. Characteristic is the fact that in the archives of the Department of Monuments Preservation in Opole there are no materials concerning the mentioned above areas, except for Scinawa where there is a study with conservator's guidelines. In the case of the remaining villages there are no studies. Registration of the villages on the monuments' list, except for Jemielnica, did not preserve them from progressive process of abandoning, altering and eliminating historic, extremely rich and valuable building structure. It especially concerns Pilszcz that at the moment of registration was considerably destroyed and currently it should be verified from the point of view of further monument protection of this area.

None of the forms of monument preservation is effective without the understanding and acceptance of inhabitants and users of the monuments. It is impossible to preserve all of them, so verification and choice of the most valuable ones is necessary. That is why since more than a year a group of people is verifying the reserves of cultural heritage of Opole Region. The group includes representatives of provincial and local government administration as well as Regional Centre for Historical

Monument Studies and Documentation in Opole, museums of Opole and representatives of the universities and colleges of Wrocław, Opole and Nysa dealing with the issues.

The team has began its work from exchanging experiences and cooperation of various activities realised in the field of preservation of Opole Region rural heritage so far. Currently, the team under the guidance of Opole Provincial Monuments' Conservator works on verifying and evaluation of the reserves. Due to a preliminary evaluation there were about one hundred villages with especially valuable elements chosen. For the needs of the verification there was a special collective table and questionnaire developed that both enable to collect necessary data. There have been questionnaires for five districts prepared so far. At the same time the above activities are being popularised among local communities (seminars, training courses, information on Internet).

The team has a lot of work to do, but there is a chance that combined operation will enable us to evaluate the state of preservation of historic rural structures. The choice of the most valuable areas and objects will lead to formulate conservator's guidelines aiming to preserve the specificity and character of landscape and local style of Opole Region architectural rural forms.